

КОНЦЕПТУАЛЬНА СУТНІСТЬ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Хвостач Оксана

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Марчук Оксана

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

На сьогоднішній день проблема емоційної, моральної культури поведінки дітей дошкільного віку залишається актуальною в дошкільній освіті. Для дитини дошкільного віку дуже важливо навчитися взаємодіяти у соціальному середовищі, вміти вибудовувати взаємини з оточуючими людьми, володіти та управляти своїм емоційним станом.

Актуальність проблеми розвитку емоційного інтелекту досить чітко описана вченими Є. Носенко та Н. Ковригою [2, с. 7] в теоретичному, соціальному та педагогічному аспектах. Вони, зазначають, що: у теоретичному контексті ця проблема не достатньо розроблена як зарубіжними, так і вітчизняними вченими, що є наслідком недостатньої уваги до вивчення глибинних джерел, особливостей детермінації та форм вираження й перебігу емоційних виявів особистості; у соціальному контексті недостатня розробленість цієї проблеми загрожує тому, що людська цивілізація може розпочати саморуйнування, якщо емоції надалі протиставлятимуться розуму, вважатимуться неконтрольованими й нерегульованими; у педагогічному контексті досі не розроблені наукові підходи до цілеспрямованого формування у процесі навчання та виховання емоційної розумності суб'єктів навчання на основі експериментального вивчення особливостей перебігу емоційних процесів, станів та стійких властивостей особистості.

Необхідно зазначити, що проблема вивчення поняття “емоційний інтелект” набув популярності у науковому та педагогічному середовищах. Проблема дослідження полягає в тому, що вихователь та практичний психолог недостатньо готові до роботи з розвитку емоційного інтелекту старших дошкільників. В результаті можна побачити розвиток емоційного

інтелекту дошкільнят замінюється розвитком у дітей морально-стереотипної поведінки та недостатнім досвідом розуміння своїх переживань. Це призводить до того, що процес вибудовувати взаємовідносини у дітей ускладнюється, і поведінка дітей залишається поза увагою психолога і вихователя. Розвиток емоційного інтелекту дітей дошкільного віку потребує цілеспрямованого управління на різних рівнях у закладі дошкільної освіти.

Термін "емоційний інтелект" почали використовувати на початку 1990 року. Саме американські психологи Джон Мейєр (Jolm Mayer) та Пітер Саловей (Peter Salovey) використали його для сукупності позначень ступеня розвитку таких людських якостей, як: самосвідомість, самоконтроль, мотивація, вміння ставити себе на місце інших людей, навички спілкування з оточуючими, вміння налагоджувати взаєморозуміння. Цей термін об'єднав вміння людей розбиратися із власними думками, почуттях та контролювати власні емоції.

Згідно з описом, який запропонували Дж. Меєр та П. Саловей виділяють чотири складники емоційного інтелекту: точність оцінки вираження емоцій, використання емоцій в розумовій діяльності, розуміння емоцій, управління емоціями. Всі складники пов'язані між собою і мають велике значення для реалізації практичного потенціалу емоційного інтелекту. Емоційний інтелект складається із п'яти компонентів: самопізнання, самоконтроль, емпатія, мотивація та соціальні навички.

У вітчизняній психології ХХ ст. дослідження інтелекту розвивалися в декількох напрямках:

- вивчення психофізіологічних задатків загальних розумових здібностей (Є.Голубєва, В.Небиліцин, В. Русалов, Б. Теплов);
- вивчення емоційної та мотиваційної регуляції інтелектуальної діяльності (О. Тихоміров);
- вивчення когнітивних стилів (М. Холодна), "як здатність діяти в розумі" (Я. Пономарьов).

В Україні також з'явилися дослідження з проблеми концептуалізації феномена, його функцій (Є. Носенко), вивчення EQ як детермінанта внутрішньої свободи особистості (Г. Березюк) та показника цілісного її розвитку(О.Філатова).

В останні роки розвиваються такі нові напрями дослідження, як особливості "імпліцитних" теорій інтелекту (Р. Стернберг), регуляторні структури (А. Піаже), зв'язок інтелекту і креативності (Є. Торренс). Їхні дослідження однозначно підтверджують, що успіх значною мірою залежить від розумного володіння емоціями або EQ. Саме ним визначається характер рівень сприйняття людиною світу, подій, окремих людей, а також реакція на все довкола, яка впливає на ефективність дій. Не дивлячись на те, що, як і кожна особливість людини, емоційний інтелект, певною мірою,

передбачений генетично і основа для повного використання цього потенціалу закладається в дитинстві, значна кількість необхідних здатностей, якостей людини може бути розвинена.

Про “емоційне пробудження розуму” висловлювалися багато видатних педагогів. Наприклад, К. Ушинський почуття розглядав як центральну ланку психічного життя дитини. У почуття проявляється практичне ставлення людини до світу, виявляється його справжнє обличчя, “те, на якій підставі ми ставимо думку в осереддя всіх душевних явищ” [4, с. 104]. К. Ушинський висловлював думку, що “людина не для того живе, щоб існувати, але для того існує, щоб жити”. На цій підставі К. Ушинський поставив розвиток почуттів в центр морального формування особистості і показав шляхи їх виховання. Він був переконаний, що людина може мати вплив на виховання своїх почуттів, може розвинути одні почуття і затримати поширення інших. “...Вихователь не повинен залишатися байдужим щодо почуттів, що розвиваються в душі дитяти, навпаки, по почуттям він повинен судити про успіхи морального виховання” [4, с. 33]. “Тільки в почуттях, - висловлюється різна оцінка нами речей, і тільки з цієї оцінки виходять наші бажання і відрази і, отже, внутрішні вчинки. Вони - то утворюють власне серединний пункт для всього практичного і для людської освіти. З взаємного тяжіння цих практичних почуттів утворюються ті рушійні сили, які ми називаємо схильностями і направляється життя людини” [4, с. 14].

На відміну від EQ, емоційний інтелект розвивається упродовж життя. Більш того, при свідомому напрямку зусиль на розвиток, він піддається цілеспрямованому тренуванню і тут відіграє значну роль соціальне середовище.

ЛІТЕРАТУРА

1. Моргун В. Ф. Емоційний інтелект у багатовимірній структурі особистості. *Постметодика*. 2010. № 6 (97). С. 2-15
2. Носенко Е. Л., Коврига Н. В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції: монографія. Київ: Вища школа, 2003. С. 6–7, 23
3. Носенко Е.Л. Емоційний інтелект як соціально значуща інтегральна властивість особистості. *Психологія і суспільство*. 2004. № 4. С.95-109.
4. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання: Спроби педагогічної антропології. Видані пед. твори. Київ: Наукова думка, 1993. Т. 1. 326 с.